

Μνήμων

Τόμ. 14 (1992)

Δημήτριος Ι. Πολέμης, Τα ιστιοφόρα της Άνδρου, Άνδρος, Καΐρειος Βιβλιοθήκη, 1991, 183 σ.

Κ. Α. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.508](https://doi.org/10.12681/mnimon.508)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ. Α. (1992). Δημήτριος Ι. Πολέμης, Τα ιστιοφόρα της Άνδρου, Άνδρος, Καΐρειος Βιβλιοθήκη, 1991, 183 σ. *Μνήμων*, 14, 326–327. <https://doi.org/10.12681/mnimon.508>

νέων ιστορικών. Ξαφνιαζόμαστε, όταν τον ακούμε να ομολογεί ότι, αφότου η σχολή των Annales καθιερώθηκε και έπαψε να συναντάει εμπόδια, η γαλλική ιστοριογραφία μένει στάσιμη, ή ακόμη όταν αναρωτιέται για το ποιός θα ξαναδώσει τη χαμένη του τιμή στο επάγγελμα του ιστορικού και στο βάθος εννοεί όχι μόνον πιο καλές αποδοχές για τους ερευνητές αλλά και πιο κλειστό πανεπιστήμιο. Παρά την αριστοκρατική ματιά, με την οποία βλέπει τη διαμόρφωση των ελίτ και η οποία έρχεται στο τέλος του βιβλίου να διακόψει μια απολαυστική ανάγνωση, η βεβαιότητα ότι οι νεώτεροι ιστορικοί θα συνεχίσουν την προσπάθεια για την κατανόηση της μεσαιωνικής κοινωνίας και ότι η ιστορία ούτως ή άλλως συνεχίζεται μένει ως η αισιόδοξη κατακλείδα του βιβλίου.

Σίγουρα, η σύντομη παρουσίαση που προηγήθηκε αδικεί το συγγραφέα και τη γλώσσα του· αδικεί ουσιαστικά μια ζωή πλούσια σε εμπειρίες και γόνιμη επιστημονικά.

Επιπλέον το βιβλίο του Duby δεν μας υποβάλλει θεμελιωδώς καινούριες σκέψεις για την ιστορία και το επάγγελμα του ιστορικού. Περισσότερο, μας βοηθάει να κάνουμε μια γερή «επανάληψη» στα όσα κατά καιρούς διαβάζουμε για τη σχολή των Annales και τους εκπροσώπους της.

Ως προς τη σύλληψή του όμως ο χαμηλόφωνος απολογισμός του συγγραφέα μας υποδεικνύει ότι για να συνεχιστεί η ιστορία, οι θεράποντές της έχουν από καιρό εις καιρόν την ανάγκη να σταματούν για να πάρουν μιαν ανάσα και να σκεφτούν την πορεία τους, ατομική και κυρίως συλλογική· αυτήν ακριβώς την ανάσα μας την δίνει το βιβλίο του Duby.

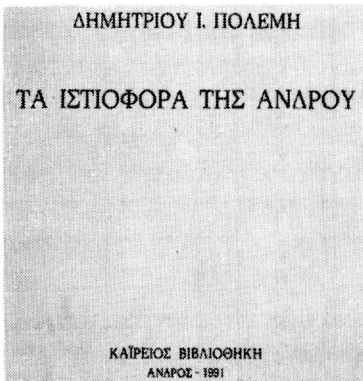
TONIA ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Δημήτριος Ι. Πολέμης, Τα ιστιοφόρα της 'Ανδρου, 'Ανδρος, Καίρειος Βιβλιοθήκη, 1991, 183 σ.

Τα ναυτικά τεφτέρια, οι ρεϊζήδες και γεμιτζήδες, τα νηολόγια και οι δημόσιες αρχές, οι αγοραπωλησίες και οι ναυλώσεις, οι ναυπηγήσεις, η διαχείριση του πλοίου, τα δάνεια και οι ασφάλειες, η εκπαίδευση και τα ταξίδια, οι λογαριασμοί των μετόχων και οι μέτοχοι, οι πειρατές και οι ντόπιοι συνεργάτες τους, η αντικατάσταση του ιστίου από τον ατμό — όλα όσα συνθέτουν αυτό που λέμε «ναυτική ζωή» από το 1750 κυρίως έως το 1900 περίπου, παρουσιάζονται στο βιβλίο του Δ. Ι. Πολέμη, *Τα ιστιοφόρα της 'Ανδρου*, που αδικείται από τον περιοριστικό του τίτλο.

Ωραία δουλειά, φτιαγμένη με πολλή αγάπη. Ο Πολέμης δεν είναι (φυσικά) ιστορικός της ναυτιλίας. Είναι αυτοδίδακτος «βιογράφος» μιας κοινωνίας που έφυγε χωρίς να μάθουμε ποτέ πώς ακριβώς έζησε. Η δουλειά του είναι δηλαδή ανά-

λογη προς τη δουλειά των «εντόπιων ζωγράφων» που ο ίδιος παρουσιάζει στο εικονογραφημένο μέρος του βιβλίου του. Ο Πολέμης αναπαριστά τη ζωή αυτής της κοινωνίας, φέρνοντας στην επιφάνεια στοιχεία της, τα οποία ήταν μέχρι στιγμής άγνωστα, δυσεύρετα ή αδημοσίευτα και τα οποία δένουν όμορφα στη συνθετική παρουσιάσή του.

Κανείς δεν μπορεί να υποτιμήσει την αισθητική και παιδαγωγική σημασία της εργασίας του Πολέμη, που επιχειρεί (και εν πολλοίς το κατορθώνει) να εκλαϊκεύσει με μεράκι τα πορίσματα της ιστορικής πράξης. Βεβαίως, τέτοια προσπάθεια έχει φυσιολογικά και αναπόφευκτα μειονεκτήματα: θεωρητική μονομέρεια, αφηγηματικό ύφος στη θέση της ανάλυσης, απουσία διάκρισης μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού, αναπαραγωγή ασαφειών και σφαλμάτων της ίδιας της ιστορικής έρευνας. Το βιβλίο δεν είναι άμοιρο παρόμοιων αβλεψιών, οι οποίες όμως αποτελούν επιμέρους λάθη που συγχωρούνται από την εκλαϊκευτική στόχευσή του. Συνολικά, ο Πολέμης μας προσφέρει μια καλαίσθητη σύνθεση που αξίζει να προσεχθεί.

Κ. Α. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Χαράλαμπος Πληξιώτης, 'Αναμνήσεις του μετώπου 1920-1921, Μικρά 'Ασία - Θράκη, εισαγωγή - επιμέλεια Ματούλα Ρίζου-Κουρουπού, 'Αθήνα, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, 1991, 305 σ.+ 30 εικόνες + χάρτης.

Πίνδαρος - Δημήτριος 'Ανδρουλής, Τό ήμερολόγιον ενός στρατιώτου, ο έλληνοβουλγαρικός πόλεμος του 1913, 'Αθήνα 1971, 103 σ.+ χάρτης.

Τό ήμερολόγιο, καταγραφή γεγονότων εξαιρετικών ή μή, ξεχωρίζει από την άλληλογραφία, τό απομνημόνευμα ή την αυτοβιογραφία όχι μόνο γιατί συντάσσεται τή στιγμή όπου τά πράγματα συμβαίνουν, αλλά κυρίως γιατί πρώτο μέλημα του συγγραφέα του δέν είναι ή δημοσιοποίησή του. Δέν αναφερόμαστε φυσικά στά ήμερολόγια πολιτικών ή πνευματικών προσωποποιήτων, αλλά σέ ήμερολόγια πού κρατούν άτομα δίχως πρωταγωνιστικό ρόλο. Τέτοια ήμερολόγια συναντώνται στήν Εύρώπη από τόν Μεσαίωνα ήδη καί ή αξία τους έχει επισημανθεί¹.

'Αφετηρία γιά τή σύνταξή του είναι πολλές φορές γεγονότα πού συνεπάγονται τόν αποχωρισμό του συντάκτη από τό περιβάλλον του, ή αίσθηση ότι οι έμπειρίες του ξεπερνούν τό συνηθισμένο, ή ανάγκη γιά κάποιο στήριγμα τή στιγμή πού ή πραγματικότητα αναντρέπει. Σ' όλες τις εποχές, πάντως, ελάχιστοι είναι αυτοί πού θά αποφασίσουν νά κρατήσουν ήμερολόγιο². Έτσι ήμαρτυρία τους είναι διπλά πολύτιμη.

Κατεξοχήν εξαιρετικό γεγονός είναι ο πόλεμος καί, τι αυτός συνεπάγεται. Έτσι στή νεότερη Ελλάδα πολλά είναι τά πολεμικά απομνημονεύματα πού βασίστηκαν σέ ήμερολογιακές σημειώσεις ή, μολοντί δέν είναι σύγχρονα τών γεγονότων, κρατούν ήμερολογιακή μορφή³. Τά ανεπεξέργαστα πολεμικά ήμερολόγια διασώζουν ώστόσο συναισθήματα καί λεπτομέρειες πού θά χάνονταν άν δέν είχαν άμέσως καταγραφεί. Σκοπός τους δέν είναι, όπως στά απομνημονεύματα, νά δικαιολογηθούν ή νά ύποστηριχθούν έκ τών ύστέρων πράξεις. Είναι μιá προσπάθεια του συντάκτη τους νά κρατηθεί από κάπου, νά καταλάβει

1. Με πιό γνωστό τό *Journal d'un Bourgeois de Paris 1405-1449*, βλ. αναλυτικά R. Houlbrooke, *English Family Life 1576-1716, An Anthology from Diaries*, Λονδίνο, 1988, 1-4, όπου καί αναφορές σέ ήμερολόγια του 14ου αιώνα στή Φλωρεντία καί άλλου.

2. Βλ. ό.π., 7.

3. Βλ. χαρακτηριστικά γιά τόν Μακρυγιάννη καί άλλους άγωνιστές, Γ. Π. Κορνοούτος, *Τό απομνημόνευμα*, 'Αθήνα, τ. Α', 1953, 20-21. Σ. 'Ασδραχάς, εισαγωγή στά *Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη*, 'Αθήνα 1957, κβ'. Γιά τήν κατοχή, Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, *Ο χειμώνας του 1941-42, Χρονικό τής Κατοχής*, 'Αθήνα 1980, πού αποτελείται από έπεξεργασμένες ήμερολογιακές καταγραφές.